

Staten - Spekter

Bakgrunnshefte for tariffoppgjøret 2012

Stat

KONTAKTINFO

LO Stat

Møllergt. 10, 0179 Oslo
Tlf.: 23 06 10 51
Faks: 22 42 00 75
Internett: www.lostat.no
E-mail: lostat@lostat.no
streik@lostat.no

LO Stat Finnmark og Troms

Synnøve Eide, distriktssekretær
Storgt. 148, 9292 Tromsø
Tlf.: 77 65 77 52 - Faks: 77 65 84 23
Mobil: 971 20 921
E-mail: lostat.tromso@lostat.no

LO Stat Nordland og Nord-Trøndelag

Mona Fagerheim, distriktssekretær
Nyholmsgt. 15, 8005 Bodø
Tlf.: 75 54 96 63 - Faks: 75 52 24 82 (LO)
Mobil: 472 72 178
E-mail: lostat.bodo@lostat.no

LO Stat Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal

Lars Børseth, distriktssekretær
Olav Tryggvasonsgt. 5, 7011 Trondheim
Tlf.: 73 80 73 08 - Faks: 73 80 73 01
Mobil: 957 41 253
E-mail: lostat.trondheim@lostat.no

LO Stat Hedmark, Oppland, Akershus og Oslo

Jørund Hassel, distriktssekretær
Folkets Hus, 2326 Hamar
Tlf.: 62 54 09 69 - Faks: 62 54 09 30
Mobil: 977 37 140
E-mail: lostat.hamar@lostat.no

LO Stat Telemark, Vestfold, Buskerud og Østfold

Harald Lund, distriktssekretær
Farmannsvei 3, 3111 Tønsberg
Tlf.: 33 31 63 46 - Faks: 33 31 06 45
Mobil: 995 11 545
E-mail: lostat.toensberg@lostat.no

LO Stat Sogn og Fjordane og Hordaland

Birgit Stav, distriktssekretær
Teatergt. 34, 5015 Bergen
Tlf.: 55 30 92 47 - Telefaks: 55 30 92 01
Mobil: 920 40 779
E-mail: lostat.bergen@lostat.no

LO Stat Rogaland, Aust- og Vest-Agder

Sigrun Levie Torrissen, distriktssekretær
Jens Zetlizgt. 21, 4008 Stavanger
Tlf.: 51 50 02 60 - Faks: 51 50 02 01
Mobil: 975 80 859
E-mail: lostat.stavanger@lostat.no

TARIFFOPPGJØRET I 2011

Reallønnsøkning for alle i staten

Hovedoppgjøret i 2010 handlet mye om likelønn, og resultatet ble da også en historisk satsing. Naturlig nok ble kom også mellomoppgjøret i 2011 til å dreie seg noe om likelønn. Dog ikke i samme skala som året før. For LO Stat er det uansett viktig at man i hvert oppgjør fokuserer på dette.

Et stort overheng samt lønnsnedgang (se tariffleksikon bak i heftet for definisjoner) ga trange handlingsrammer i 2011. Det tvang forhandlingsutvalget til å prioritere tøft mot slutten av forhandlingene, som hadde sin innsjutt 29. april.

Fire timer før fristen ved midnatt ble det en løsning. Resultatet sikret reallønnsvekst for alle statstilsette. De lavest lønte i staten fikk et tillegg på 7000 kroner, mens det ble litt ekstra til de lønnsrinnene der de store kvinnegruppene befinner seg. De høyt lønte fikk et tillegg på 1,72 prosent.

Det ble også avsatt midler til lokale forhandlinger - med de samme føringene som ble avtalt i 2010, hvor likelønn var sentralt.

Totalt sett var det et godt resultat for våre medlemmer. Hovedkravene våre var nettopp at alle skulle sikres reallønnsøkning, samtidig som vi skulle videreføre den likelønnsatsingen som preget fjorårets oppgjør, sa LO Stats leder, Tone Rønoldtangen da det hele var over.

Rønoldtangen konstaterte at hun var fornøyd med at partene fant fram til en forhandlingsløsning i dette oppgjøret. Det har nærmest blitt en regel at oppgjøret i staten ender i mekling. Noen oppgjør er så kompliserte at partene trenger meklingshjelp, men de beste løsningene finner vi gjennom forhandlinger, mener hun.

Spekter med gode prosesser

Gode prosesser har hovedæren for at Spekter-oppgjøret i 2011 gikk rekordraskt unna. Tidligere tariffoppgjør i Spekter har gjerne vart til langt ut på høsten, men slik ble det ikke denne gangen.

LO Stat ga under de innledende forhandlingene klare signaler om at tidligere års prosesser har hatt mangler. Noe som igjen førte til mange bistandsrunder og kompliserte meklinger på Riksmeklingsmannens kontor.

Og det så ut til at disse påpekningene ble tatt til følge. Bare et fåtall virksomheter måtte en runde til meklingsmannen for å finne en løsning.

Områder som Posten, Avinor/OSL, NSB, NRK og Helseforetakene fullførte sine forhandlinger på rekordtid, uten å måtte ta turen til Riksmekleren.

Selv i det store samleområde 9, med over 50 overenskomster, gikk det meste greit. Her var det bistand i rundt 10 virksomheter, men også dette er et lavere tall enn normalt. Det «normale» er at det ytes bistand fra LO Stat og Spekter i rundt 25 b-delsforhandlinger i område 9.

- Vi trodde nok ikke at det skulle gå såpass smertefritt. Partene skal ha ros for å ha tatt disse signalene inn over seg og sørget for effektive forhandlingsrunder, konstaterte LO Stats nestleder, Eivind Gran etter at oppgjøret var over.

I Spekter gis det ulike økonomiske tillegg i de forskjellige virksomhetene, men tallene viser at det jevnt over er gitt tillegg som sikrer en god reallønnsvekst også i 2011.

LO STATS TARIFFPOLITIKK

Tariffpolitikk

LO Stat vil i de kommende tariffperioder føre en helhetlig tariffpolitikk med vesentlig vekt på hensynet til sysselsettingen, rettferdig fordeling og gode arbeidsvilkår.

For å sikre en fordelingsmessig effekt av tariffoppgjørene må hoveddelen av lønnstilleggene tas ut som generelle tillegg. Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn har vært relativt stabile i flere tiår. Kvinner får ofte dårligere uttelling lønnsmessig enn menn for likt og likeverdig arbeid, derfor må likelønnskampen stå sentralt. I den forbindelse er sentrale forhandlinger/føringer bedre egnet til å ivareta likelønnsperspektivet enn lokale forhandlinger og individuell lønnsfastsetting. LO Stat vil arbeide for en utjevning av lønnsforskjeller mellom manns- og kvinneverk yrker både gjennom tariffrevisjonene og andre målrettede tiltak. Virkemidlene fra Likelønnskommisjonen framstår i denne sammenheng som et minimum. Tariffpolitikken må brukes aktivt for videreutvikling og innføring av sosiale reformer.

LO Stat vil gå inn for en arbeidstidsreform hvor det, innenfor kollektive avtaler, gis anledning til alternative valg mellom kortere daglig/ukentlig arbeidstid eller lengre ferie. Slik kan vi ivareta ulike gruppers behov. Vi må stille krav til myndighetene både i rollen som arbeidsgiver, tilrettelegger og støttespiller i lokale forsøksordninger.

For å realisere retten til heltid og komme ufrivillig deltid til livs, må offentlig sektor ta tak i, og redusere omfanget av små stillinger i egen tjenesteproduksjon. Det bør foretas en gjennomgang av arbeidsmiljølovens bestemmelser med fokus på en rettighetsfesting av at ansettelser skal skje i heltidsstilling, og at deltid er unntaket fra denne hovedregelen.

Normalarbeidsdagen mellom kl. 0700 og kl. 1700 må beholdes. Brutto pensjonsordningen i Statens Pensjonskasse skal videreføres. Generell heving av opptjeningstiden til full pensjon aksepteres ikke. Endringer i særaldersgrensene i staten skal ikke skje ut fra generelle krav om å heve eller fjerne dem. Eventuelle endringer må baseres på endringer i stillingsinnhold og ny viten om stillingenes spesielle belastninger. Brutto pensjonsordningen skal videreføres, også i virksomheter som får endret tilknytningsform. For å sikre pensjonsordningenes videre eksistens, skal LO Stat kreve at de tarrestes i Spekter-sektoren.

Utviklingen av informasjonsteknologi og framveksten av nye sam-

arbeids- og ledelsesformer, har gjort det mulig å organisere en rekke oppgaver som fjernarbeid. LO Stat mener at slike arbeidsformer skal være frivillige og reguleres ved kollektive avtaler.

Samfunnet ønsker å stimulere til kompetanseoppbygging. Tariffpolitikken skal sikre rettferdig lønn i forhold til både utdanning og realkompetanse.

Antall arbeidsvandrere øker i alle verdensdeler. Når kyniske arbeidsgivere grovt underbetaler utenlandske arbeidere i Norge, er dette et overgrep mot den enkelte, en trussel mot opparbeidete rettigheter og arbeidsvilkår og på sikt en undergraving av velferdsstaten. Innleie og bortsetting av arbeid må foregå på tarifferte vilkår. Tillitsvalgte må sikres innsyn i lønns- og arbeidsvilkår. Inn- og utleie skal avtales med de tillitsvalgte før det iverksettes. Hovedentreprenør/oppdragsgiver må gjøres ansvarlig for at alle underentreprenører betaler skatt og avgifter, og følger øvrig lov- og avtaleverk, herunder tariffavtalenes lønnsbestemmelser.

LO Stat vil arbeide for:

- å ta ut hoveddelen av lønnstilleggene som generelle tillegg
- å sikre lik lønn for likt og likeverdig arbeid og fjerne lønnsforskjeller som skyldes kjønn, tradisjoner eller status
- å likestille tredelt turnus og sammenliknbart helkontinuerlig skiftarbeid i forhold til arbeidstid
- at heltid skal være en rettighet, deltid en mulighet
- å skaffe lærlingeplasser i alle virksomheter innenfor organisasjonsområdet
- å sikre alle arbeidstakere rett til studiepermisjon med lønn, til egen kompetanseutvikling
- å sikre at norsk lov og norske tariffavtaler skal gjelde for alle arbeidstakere som utfører arbeid i Norge
- å motvirke sosial dumping
- å sikre fedre (medforeldre) selvstendige rettigheter til opptjening av foreldrepermisjon

STATEN

Lønns- og forhandlingsystemet i staten

LO Stat vil bevare dagens forhandlingsystem, med en hovedtariffavtale, og med et lønssystem utarbeidet av partene i fellesskap som er basert på:

- En 2-nivåmodell med sentrale tillegg (generelle tillegg/justeringer) og lokale forhandlinger
- Lønnsrelasjoner etter utdanning, kompetanse, ansvar og resultater som arbeidstakerne anser som rettferdige
- Et landsdekkende system som omfatter alle arbeidstakere i staten, og hvor den enkelte stilling innplasseres med grunnlønn/ bruttolønn etter en hovedlønnsstabell
- Felles sosiale bestemmelser for alle arbeidstakere i staten, forankret på sentralt nivå
- Et fleksibelt, enkelt og gjennomskiktig lønnsystem
- Lønnsmessig likeverd mellom kvinner og menn.
- God tilgjengelig lønnsstatistikk

Forhandlingsretten i staten

Tjenestetvistloven av 1958 ga tjenestemannsorganisasjoner en lovfestet forhandlingsrett om lønn og arbeidsvilkår, men satte også visse begrensninger for at en organisasjon skal få forhandlingsrett. Intensjonene i loven er at hovedsammenslutningene skal ha en sentral plass og posisjon når det gjelder å utøve forhandlingsretten i forhold til de frittstående organisasjonene. Vilkårene både når et gjelder antall medlemmer og representativitet gjenspeiler dette.

Grunnlaget for hovedsammenslutningenes sterke stilling ved inngåelse og revisjon av Hovedtariffavtalen og sentrale særavtaler, er deres størrelse og representativitet. Hovedtariffavtalen skal omfatte statstjenesten i hele landet og dekke alle statsetater. Dette forutsetter at partene under forhandlingene er i stand til å ta brede samfunnsmessige hensyn og ikke la seg dominere av enkeltgruppers særinteresser.

Partsforholdet

I staten er forhandlingsretten lovfestet i tjenestetvistloven. Forhandlingsretten innebærer at partene, når visse betingelser vedrørende størrelse og representativitet er til stede, har gjensidig rett og plikt til å inngå forhandlinger om tariffavtale om lønns- og arbeidsvilkår.

Loven skiller mellom «hovedsammenslutninger», «tjenestemannsorganisasjoner» og «yrkesorganisasjoner». Felles for dem er at loven stiller krav om at de skal ha et visst minsteantall medlemmer og tilfredsstillende visse krav til representativitet. I dag er det fire organisasjoner som fyller vilkårene for å ha forhandlingsrett som hovedsammenslutninger, disse er LO Stat, YS Stat, Unio og Akademikerne.

Den store majoriteten av statsansatte er organisert, om lag 90 prosent. LO Stat er den største hovedsammenslutningen i staten, med vel 40 000 medlemmer fordelt på 13 forbund. Deretter følger Unio med ca 30 000 medlemmer, Akademikerne med 28 000 medlemmer og YS Stat med 26 000 medlemmer.

Tjenestetvistloven § 31 fastsetter hvem som representerer staten som arbeidsgiverpart. Det er Kongen med Stortingets samtykke, som inngår hovedtariffavtale på vegne av staten. Regjeringen gir statsministeren, finansministeren, arbeids- og inkluderingsministeren og fornyings- og administrasjonsministeren fullmakt til å gjennomføre tariffoppgjøret. Statens lønnsaker hører under FAD. Det er dette departementet som representerer staten i forhandlingene.

Hovedtariffavtalen i staten

FAD inngår likelydende hovedtariffavtaler med de fire hovedsammenslutningene. Hovedtariffavtalen omfatter faste og midlertidig tilsatte i staten. Hovedtariffavtalen i staten har normalt vært en 2 årig avtale, med en bestemmelse om reforhandling av lønn midt i perioden.

STATEN

Gjennomføring av hovedtariffoppgjøret i staten

LO Stats rolle og funksjon

LO Stat har det totale ansvar for forberedelse, gjennomføring og avslutning av hovedtariff avtaleforhandlingene i staten. Det skjer hvert andre år.

LO Stat utvikler i den forbindelse fakta- og tariffpolitisk orientert materiell som er grunnlag for prosessen fram til avtaleforhandlingene pr 1. mai. Høsten før hovedtariffoppgjørene gjennomfører LO Stat tariffkonferanser rundt om i landet hvor medlemmene gis muligheter til å komme med innspill i tilknytning til kravene som utformes.

Kravene fra forbundene behandles i LO Stat, som utformer forslag til krav som behandles organisatorisk av forhandlingsutvalget i LO Stat – staten. LO Stat oppretter to forhandlingsutvalg ett for staten og ett for forhandlingsområde Spekter. Tilretteleggingen av prosessen frem mot forhandlingene skjer gjennom forhandlingsutvalgene som ledes av LO Stat.

LO Stats oppgaver i forbindelse med hovedoppgjøret er:

- Oppsigelse hovedtariffavtalen til reforhandling
- Deltakelse i Statistikk og beregningsutvalget i forbindelse med revisjon av hovedtariffavtalen. Dette er et partssammensatt utvalg med FAD og de øvrige hovedsammenslutningene for å klargjøre det økonomiske grunnlaget for oppgjøret, bl.a. lønnsvekst, lønnsglidning, overheng og lønnsmasse mv.
- Deltakelse i eventuelt andre partssammensatte utvalg som opprettes i forbindelse med forberedelsene til hovedoppgjøret
- Sørger for utarbeidelse av krav
- Oppretter streikekomite, eventuelt andre utvalg internt, eller sammen med de øvrige hovedsammenslutningene
- Organiserer og utarbeider materiell i tilknytning til utavstemninger
- Gjennomfører forhandlingene med FAD
- Gjennomfører mekling, dersom partene ikke kommer frem til enighet gjennom forhandlinger om ny hovedtariffavtale
- Organiserer og forbereder eventuell konflikt og omfang. LO Stat er den direkte parten i et streikeopplegg
- Informerer om fremdriften i forhandlingene, og har kontakten med media
- Har dialog med de andre hovedsammenslutningene. Siden 2004 har LO Stat, YS Stat og Unio, samarbeidet og fremmet felles krav overfor staten i tariffoppgjørene
- Informerer om resultatet, utarbeider hovedtariffavtale og lønns-tabeller

Lønssystemet i staten har tre sentrale virkemidler for regulering av lønn for arbeidstakerne. De tre virkemidlene er: generelt tillegg, sentrale justeringer og lokale forhandlinger. FAD og hovedsammenslutningene må i hovedoppgjøret bli enige om alle de tre virkemidlene skal benyttes og den økonomiske fordelingen mellom virkemidlene.

LO Stat vil i den kommende tariffperioden føre en helhetlig tariffpolitikk med vesentlig vekt på hensynet til sysselsettingen, rettferdig fordeling og gode arbeidsvilkår.

Generelt tillegg

For å sikre en fordelingsmessig effekt av tariffoppgjørene mener LO Stat at hoveddelen av lønnstilleggene må tas ut som generelle tillegg til alle. Det generelle tillegget må sikre reallønnsvekst og økt kjøpekraft. Profilen på det generelle tillegget må også ivareta hensynet til lavlønn og likelønn.

Avsetning til sentrale justeringer

Partene kan bli enige om å sette av en økonomisk ramme til et avtalt tidspunkt, samt avtale evt. føringer for fordeling av midlene. I disse forhandlingene kan partene endre relasjonene mellom stillingene, opprette, endre stillingskoder, lønnsspenn, lønnsrammer og nivåheving for stillingsgrupper.

LO Stat vil arbeide for likelønn mellom menn og kvinner. I den forbindelse mener LO Stat at sentrale forhandlinger/føringer bedre egnet til å ivareta likelønnsperspektivet enn lokale forhandlinger og individuell lønnsfastsetting.

Avsetning til lokale forhandlinger

Partene kan bli enige om avsetning av en økonomisk ramme for lokale forhandlinger, jf. HTA pkt. 2.3.3, fra et avtalt tidspunkt. Partene sentralt avtaler samtidig virkemidlene og evt. føringer for de lokale forhandlingene.

Parallelt med forhandlinger om lønn, forhandles det i hovedtariffoppgjørene også om:

Fellesbestemmelsene ; det vil si arbeidstid, permisjoner, gruppeliv, yrkesskade, ubekvemstillegg mv.

Forhandlingsbestemmelsene; dvs. parter, forhandlingsregler mv.

Andre arbeidsvilkår; eks; kompetansemider, EVU, ferie, seniorpolitikk mv.

SPEKTER

Arbeidsgiverforeningen Spekter ble stiftet i 1992 som Norges Arbeidsgiverforening for Virksomheter med Offentlig tilknytning – NAVO. Medlemmene skulle være fristilte statlige etater, d.v.s. foretak, aksjeselskaper, stiftelser og lignende der staten eide hele eller deler av virksomheten. Siden er dette blitt noe utvannet, men i hovedsak kan man si at virksomheter som er medlemmer av Spekter har en eller annen offentlig tilknytning, enten gjennom eierskap eller finansiering.

Avtale- og forhandlingssystemet i Spekter

Forberedelsene til tariffoppgjør i Spekter foregår på omtrent samme måte som i staten. I Spekter er forhandlingsretten lovfestet i Arbeidstvistloven på lik linje med privat sektor for øvrig.

Tariffstrukturen i Spekter er imidlertid forskjellig fra samtlige andre, både i privat og offentlig sektor. Det er hovedavtalen mellom LO Stat og Spekter som regulerer denne.

Hovedavtalen utløper pr. 31.12.2011, og partene skal forhandle om revisjon av den i høst. Når dette heftet går i trykken, vet vi ikke hvilke endringer denne forhandlingen vil føre til i hovedavtalens bestemmelser. Vi beskriver derfor avtale- og forhandlingssystemet i Spekter slik det framkommer i nåværende hovedavtaletekst.

Avtalesystemet

Overenskomstene i Spekter er i hovedsak tredelt.

Hovedavtalen er første del av overenskomstene, og regulerer forhandlingsordningen, medbestemmelse og tillitsvalgtes rettigheter. Den er felles for alle virksomhetene, og forhandles mellom LO Stat og Spekter, vanligvis hvert 4. år.

LO Stat og Spekter forhandler også om overenskomstens del A, som er generell for alle virksomhetene i området. A-delen inneholder generelle ordninger som f. eks. AFP og den 5. ferieuken. I tillegg fastsettes minstestandarder for bl. a. lønn under sykdom, fødsel m.v., samt et garantert lønnstillegg.

Mellom forbund og den enkelte virksomhet forhandles overenskomstens del B. Her fastsettes lønns- og arbeidsvilkår i den enkelte virksomhet. Hoveddelen av lønnstilleggene forhandles også mellom partene i B-delen.

Innen overenskomstområde 10, Helseforetak, forhandler forbundene i tillegg en avtale på nasjonalt nivå, kalt del A2.

Områdeinndeling

Virksomhetene i Spekter inndeles i overenskomstområder, som kan bestå av en eller flere virksomheter. LO Stat og Spekter foretar områdeinndelingen under A-delsforhandlingene i hovedoppgjørene (2. hvert år).

For tariffperioden 2010-2012 er virksomhetene delt inn i 10 overenskomstområder:

Område 1:	Teater og orkester
Område 2:	Norges Bank
Område 3:	Avinor
Område 4:	Lovisenberg Sykehus
Område 5:	Nettbuss
Område 6:	NRK
Område 7:	NSB
Område 8:	Posten
Område 9:	Øvrige virksomheter
Område 10:	Helseforetak

Områdene er bygget opp slik at virksomheter i samme konsern og/eller med samme eier er plassert i samme område, f. eks. område 8, der Posten Norge AS og alle datterselskapene er innplassert. Unntaket fra dette er område 9, der alle virksomheter som ikke hører inn i noen av de andre områdene, blir plassert.

SPEKTER

I forbindelse med oppgjørens avslutning behandles området samlet. Et område kan ikke lukkes uten at alle virksomhetene er ferdige med sine forhandlinger. Dersom det ikke oppnås enighet i en eller flere av virksomhetene i et område, blir det brudd i forhandlingene og mekling for hele området.

Ved uravstemning stemmes det på A-del og B-deler i området under ett. Resultatene fra de enkelte virksomhetene slås sammen til et samlet resultat for overenskomstområdet.

Forberedelser

- Tariffkonferanser flere steder i landet høsten året før et hovedoppgjør
- Invitasjon til forbundene om å sende inn krav til endringer.
- LO Stat sier opp alle overenskomstene (A+B) til revisjon
- Oppnevning av sentralt forhandlingsutvalg, som består av representanter fra forbundene og LO Stat
- Utveksler opplysninger med Spekter om hvilke virksomheter det skal forhandles for, er det noen nye, er noen virksomheter gått ut.
- Deltakelse i partssammensatt utvalg for å gjennomgå og komme med forslag til eventuelle endringer i områdeinndelingen.
- Deltakelse i partssammensatt utvalg for gjennomgang av tekniske beregninger
- Utarbeide forslag til krav til A-delen, som behandles og vedtas i det sentrale forhandlingsutvalget

Gjennomføring

Fase 1

A-delsforhandlinger mellom LO Stat og Spekter.

Disse forhandlingene starter når LO-NHO-oppgjøret er ferdig, og varer som regel en dag eller to.

Det forhandles om innhold i A-delen for neste tariffperiode, minstegaranti for lønnstillegg, områdeinndeling og frister for gjennomføring av B-delsforhandlingene.

Det er det sentrale forhandlingsutvalget som gjennomfører disse forhandlingene, under ledelse av LO Stat.

Fase 2

B-delsforhandlinger på virksomhetsnivå, mellom forbund og den enkelte virksomhet (lokale parter). Det forhandles om innhold i B-delen, d.v.s. lønns- og arbeidsvilkår i den enkelte virksomhet. De lokale parter forhandler også om lønnstillegg utover minstegarantien i A-delen.

Bistand

Dersom de lokale partene ikke blir enige innen fristens utløp, skal de be LO Stat og Spekter om bistand. Det er fortsatt de lokale parter som forhandler, men representanter fra de sentrale parter kan bidra med råd og veiledning med sikte på å oppnå enighet.

Fase 3

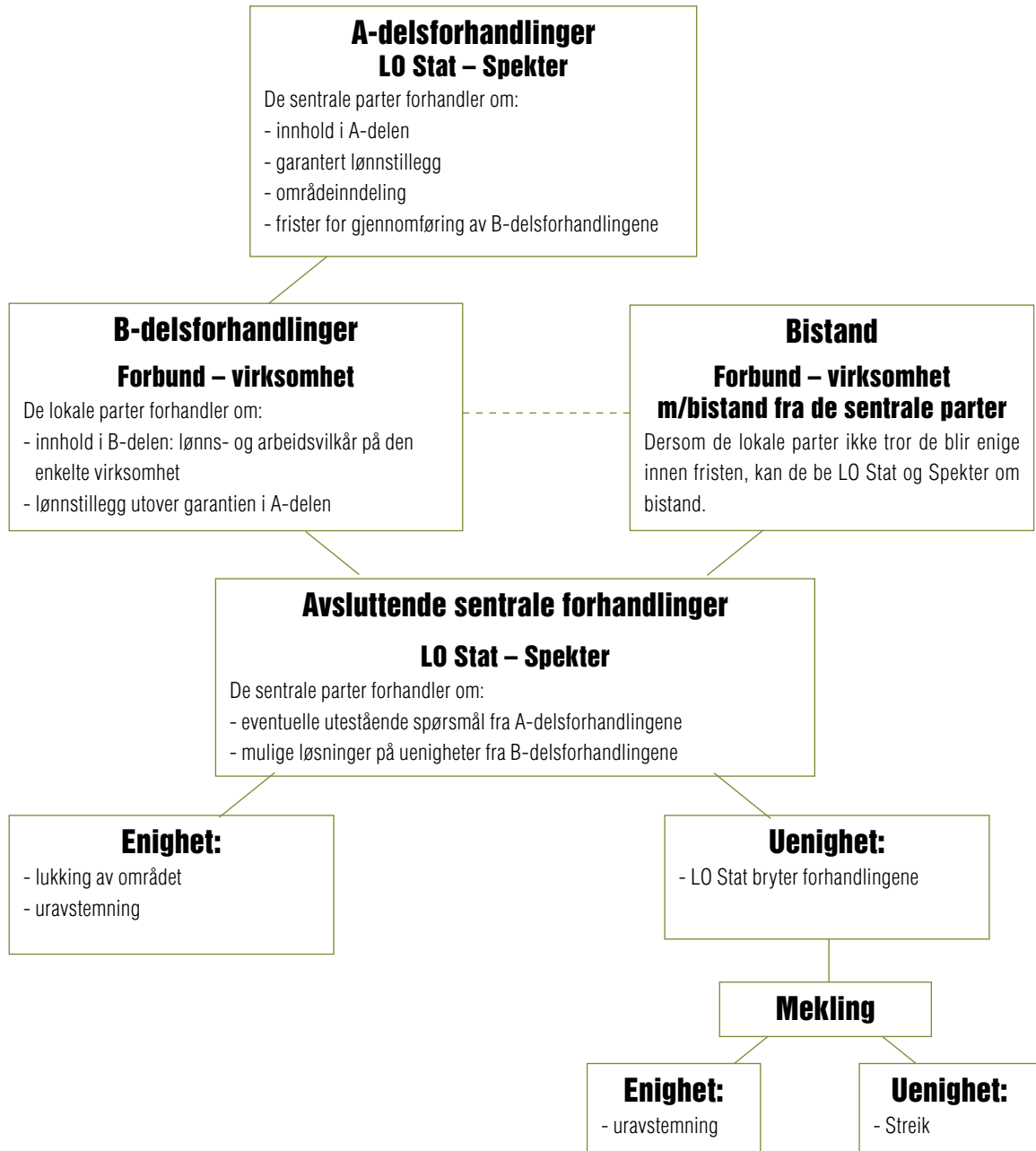
Når de lokale forhandlingene er avsluttet skal resultatet behandles av de sentrale parter (LO Stat og Spekter). Dersom det er oppnådd enighet lokalt tas resultatet til etterretning. Er det enighet i alle virksomheter innenfor et område, lukkes området og resultatene sendes ut til uravstemning.

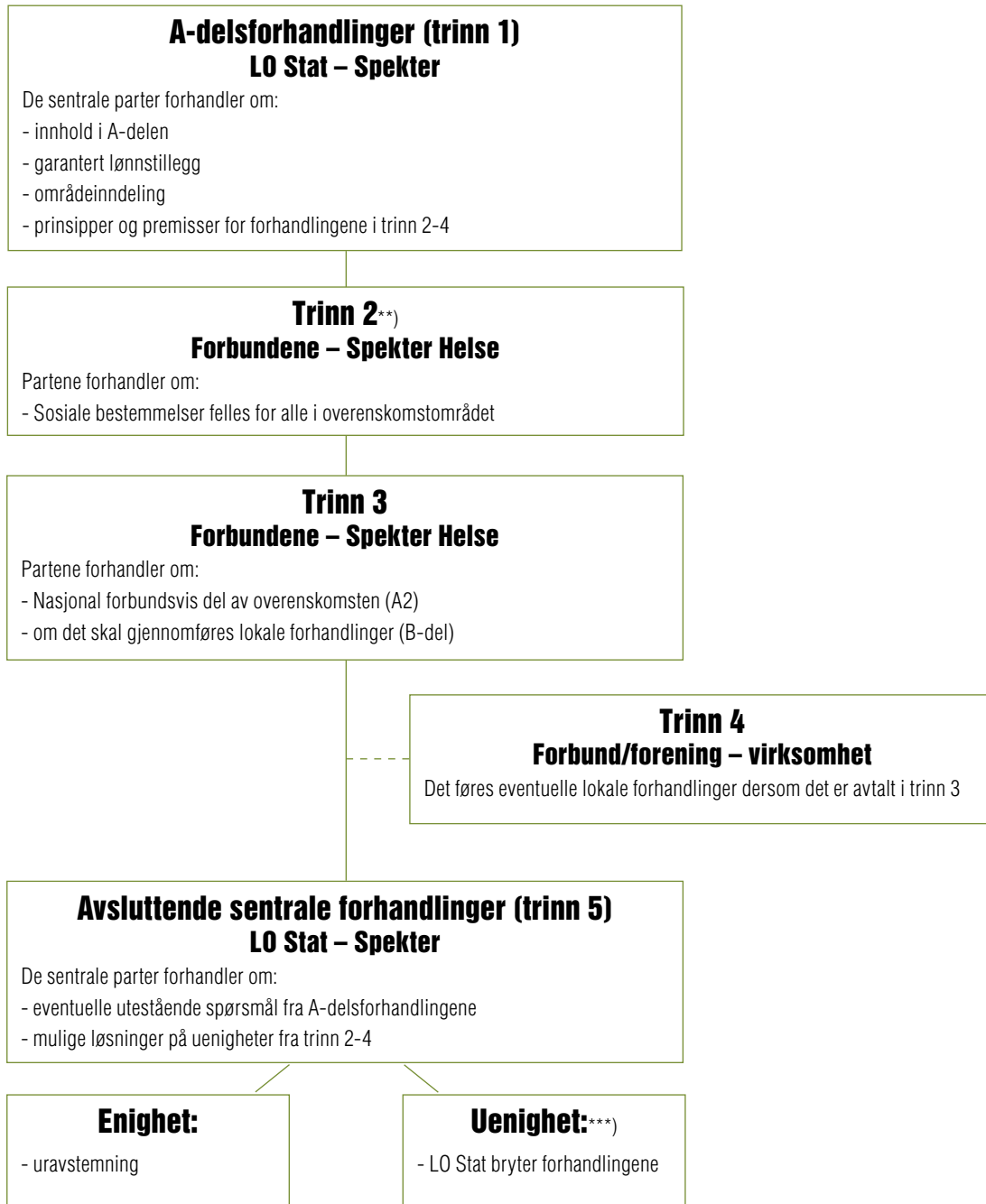
Dersom det ikke er enighet i B-delsforhandlingene i en, eller flere virksomheter i et område, vil de sentrale parter forsøke å finne løsninger i fase 3-forhandlingene. Lykkes heller ikke de sentrale partene med å komme til enighet, bryter LO Stat forhandlingene og varsler plassoppsigelse i den/de virksomheter uenigheten omfatter.

Mekling

Det er LO Stat som har ansvaret for, og gjennomfører meklingen i samarbeid med berørte forbund. Det er også LO Stat som varsler meklingsmannen om plassoppsigelse og plassfratredelse.

SPEKTER OMRÅDE 1-9 (-4)

*) Område 4 Lovisenberg følger i prinsippet område 10.

***) forhandlinger med bistand kan i prinsippet gjennomføres på alle trinn 2-4

****) meklings og streik m.v. følger samme system som i områdene 1-9

Tariffleksikon

Etterslep

Betegnelsen for manglende lønnsutvikling for en gruppe arbeidstakere i forhold til en annen.

Forbundsvist oppgjør

Hvert enkelt forbund bestemmer hvilke krav som skal reises og gjennomfører selv tariffrevisjonen for den/de tariffavtalene forbundet er part i.

Fredsplikt

Både hovedavtalene, arbeidstvistloven og tjenestetvistloven slår fast at det ikke er tillatt å streike i den perioden en tariffavtale gjelder (tariffperioden) for å oppnå endringer i tariffavtalen, eller fremme krav som har tilknytning til tariffavtalen.

Frontfag

Den eller de tariffavtalene som forhandler først i et tariffoppgjør. Den økonomiske rammen – og eventuelle sosiale reformer – fra frontfaget danner en mer eller mindre fast ramme for hva som kan oppnås i forhandlingene om de øvrige tariffavtalene.

Ved samordnete oppgjør er det forhandlingene mellom LO og NHO som fungerer som frontfag. Ved forbundsvis oppgjør er det lang tradisjon for at Fellesforbundets verkstedsoverenskomst er frontfag.

Frontfagmodellen

Norsk økonomi på lang sikt er avhengig av at lønnsveksten holdes innenfor de rammene konkurranseutsatt industri kan tåle. Derfor bør denne industrien forhandle først og fastlegge rammene i tariffoppgjørene.

Generelt tillegg

Lønnstillegg som gis til alle som er omfattet av den/de tariffavtalen(e) det forhandles om. Tillegget kan gis ved at alle får økt lønna med et bestemt kronebeløp (kronetillegg) eller ved at lønningene økes med en bestemt prosent (prosenttillegg), eller en kombinasjon av kronetillegg og prosenttillegg.

Hovedoppgjør (tariffoppgjør)

Betegnelsen på lønnsoppgjør der tariffavtalen sies opp og det forhand-

les om både lønnstillegg og endringer i de øvrige bestemmelsene i tariffavtalen. Som regel annet hvert år.

Kjøpekraft

Den inntekt man har igjen når skatteendringer og prisstigning er trukket fra bruttolønna. Krav om økt kjøpekraft innebærer at vi kan øke våre innkjøp av varer og tjenester.

Konsumprisindeksen

Statistisk sentralbyrås indeks for å måle prisutviklingen. I tariffsamheng er det konsumprisindeksen som forteller hvor store lønnstilleggene må være for at lønnstakerne skal opprettholde reallønna.

Likelønn

Uttrykket brukes først og fremst i forbindelse med arbeidet for lik lønn for kvinner og menn. Til tross for at prinsippet om lik lønn for arbeid av lik verdi er slått fast i både tariffavtaler, likestillingsloven og i ILO-konvensjoner, rapporteres det hvert år at kvinners lønn henger etter menns.

Lønnsglidning

Lønnsutvikling i en tariffperiode som skyldes andre tillegg enn de som blir gitt ved de sentrale tariffoppgjørene, f.eks lønnstillegg gitt på særskilt grunnlag etter lokale forhandlinger, ansiennitetsopprykk o.l.

Mellomoppgjør

Ved mellomoppgjør forhandles det bare om lønnsregulering, ikke om alle andre regler i tariffavtalene. Grunnlaget for forhandlingene er tariffavtalenes bestemmelser om at det midtveis i tariffperioden skal forhandles om å regulere lønningene i forhold til pris- og lønnsutviklingen det første avtaleåret, den økonomiske situasjonen og utsiktene for det andre avtaleåret.

Overenskomst

Tariffavtalens del 2 (Hovedavtalen er del 1). Den delen som inneholder de konkrete bestemmelsene om lønns- og arbeidsvilkår og som revideres ved tariffoppgjørene.

Overheng

Betegnelsen på forskjellen mellom gjennomsnittsinntekten i et kalenderår og lønnsnivået ved slutten av året. Det forteller dermed hvor stor års-lønnsveksten fra ett år til det neste vil bli hvis det ikke gis lønnstillegg i det siste året. Ved lønnsoppgjørene er overhengen en av komponentene som inngår i den økonomiske rammen for lønnsoppgjøret.

Reallønn

Verdien av lønnen korrigert for prisutviklingen.

Samordnet oppgjør

Betyr at LO og NHO forhandler om revisjon av alle tariffavtalene i LO/NHO-området under ett. Denne oppgjørsformen er mest vanlig i mellomoppgjør, bl. a. fordi det vanligvis gis lite rom for å forhandle om endringer i teksten i den enkelte tariffavtalen.

Tariffavtale

En kollektiv avtale om lønns- og arbeidsvilkår mellom en arbeidstakerorganisasjon og en bedrift/virksomhet eller arbeidsgiverorganisasjon. Tariffavtalen består av to deler: Hovedavtalen (del 1) og overenskomsten del 2). Overenskomsten har vanligvis en varighet på to år og revideres ved tariffoppgjørene. Hovedavtalen har vanligvis en varighet på fire år og fornyes i egne forhandlingsrunder der det ikke er anledning til å gå til streik eller lockout.

Tariffperioden

Den perioden en tariffavtale gjelder for. I Norge har det lenge vært alminnelig med toårige tariffavtaler som har innebygd en mulighet for å forhandle om lønnsregulering midtveis i perioden.

Økonomisk ramme

Angir hvor mye lønnstillegg og andre endringer i tariffavtalen koster arbeidsgiverne.

Årslønnsvekst

Angir endringen i gjennomsnittlig årslønn fra et år til det neste.

(Kilde: www.frifagbevegelse.no – Se hele tariffleksikonet der)

Stat